

Eettinen päähkinä

Kysymys: Asiakas hakee PKV-lääkkeitä itselleen, äidilleen ja anopilleen. Äidiltään hänellä on eResepti-suostumus kaikkiin toimenpiteisiin. Äidillä on reseptit muun muassa Panacodiin, pregabaliiniin ja nyt uutena oksikodoni + naloksoni -valmisteeseen. Epäilemme, että kaikki lääkkeet eivät päädy sukulaisille, vaan asiakas käyttää osan lääkkeistä itse. Hän vaikuttaa usein olevan lääkkeiden vaikutuksen alaisena, mutta ei humalassa. Tiedämme myös, että asiakkaalla on ollut vuosia sitten apteekkisopimus.

Viime vuonna kysimme asiakkaan äidiltä Panacodin käytöstä yhteisvaikutustarkistukseen liittyen, ja kävi ilmi, että hän ei itse käytä Panacodia. Äiti totesi, että hänen tyttärensä hakee sitä todennäköisesti itselleen. Hän antoi tuolloin luvan mitätöidä Panacod-reseptin. Ei mennyt kuitenkaan kuin muutama kuuksa, kun asiakkaan äidille ilmestyi taas eri lääkäriltä uusi resepti Panacodiin. Asiakkaan anopin Panacod-reseptissä lukee puolestaan, että

Miten puuttua tilanteeseen, kun asiakas hakee PKV-lääkkeitä sukulaisten puolesta ja epäilemme väärinkäyttöä?

”lääkkeen voi toimittaa”.

Asiakas on nyt alkanut hakea oksikodoni + naloksoni -lääkettä äidilleen. Viimeksi hän selitti, että äidin huonon näön takia tabletteja on tippunut lattialle. Reseptissä ei ollut iterointia, mutta Kela-kriteerejä toimittamisväliseurannassa käyttäen lääkkeen sai toimittaa. Pelkäämme, että lääkettä alkaa ”hävitä” useammin.

Voiko apteekki jotenkin puuttua tähän tilanteeseen ja mikä on apteekin vastuu? Asiakkaan äidin on hankala asioida apteekissa huonon näkönsä vuoksi. Silloin kun hän asioi, hänellä ei ole koskaan Kelakorttia mukana, koska kortti on tyttärellä.

Vastaus: Samankaltainen eettinen päähkinä ”Miten puuttua PKV-lääkkeiden väärinkäyttöön?” on ollut neuvottelukunnalla ratkottavana vuonna 2011. Tuon ajankohdan jälkeen on sähköinen resepti poistanut osan PKV-lääkkeiden väärinkäyttötapauksista, mutta näitä tilanteita, kun omainen käyttää läheisensä lääkkeitä joko heidän tietäen tai tietämättään, edelleen esiintyy. Hyvä, että apteekit kiinnittävät näihin tapauksiin huomiota ja pyrkivät niitä ratkomaan.

Äidin lääketoimituksiin liittyen ensin tulisi ottaa yhteyttä äitiin itseensä, sillä hän on antanut tyttarel-

Lisätietoa vanhustensuojeluilmoituksesta: bit.ly/huoli_vanhuksesta

leen eResepti-suostumuksen, jota apteekki epäilee käytettävän väärin. Suostumuksen perusteella tytär voi hoitaa lääkkeiden hakemiset ja uudistamispyynnöt ilman, että äiti välttämättä on tietoinen asiasta. Koska äiti on aiemmin kertonut, että itse ei tarvitse Panacodia, ei sitä pitäisi toimittaa, ellei äidiltä saada varmistusta muuttuneesta tarpeesta esimerkiksi puhelimitse.

Kysymyksessä kysytään, mikä on apteekin vastuu. Fimean määräyksen lääkkeiden toimittamisesta perusteella asia on selvittävää, jos epäillään väärinkäyttöä tai lääkärin harhaanjohtamista. Eettisen ohjeen nro IX mukaan farmaseuttinen henkilökunta edistää lääkkeiden oikeaa ja turvallista käyttöä ja pyrkii ehkäisemään niiden väärinkäyttöä. Lääkäriin tulee siis ottaa yhteyttä, jos resepteissä on jotakin hämää, ja kertoa havainnoistaan ja epäilyistään. Lääkäriltä voisi kysyä, voisiko hän katsoa lääkityksen kokonaisuuden ja poistaa reseptilistalta lääkkeet, joita potilas ei itse käytä. PKV-läakeresepteihin voi myös ehdottaa toimitusvälien merkitsemistä. Apteekkisopimus voisi olla yksi harkittava asia, jos muuten ei voida kontrolloida äidin ja anopin lääkkeiden hakuvälejä ja käyttöä, vaan aina eri lääkärin kirjoittavat uusia reseptejä mitätöityjen tilalle.

Aina yhteydenotto lääkäriin ei valitettavasti muuta tilannetta ainakaan pitkäkestoisesti, vaan apteekki jää yksin ihmettelemään kuviota lääkkeiden määräämisen, niiden hakemisen ja väärinkäyttöepäilyn ympärillä. Kysymyksessä kuvatussa tapauksessa lääkäriin on ilmeisesti aiemminkin oltu yhteydessä anopin Panacod-reseptistä, sillä reseptissä lukee ”lääkkeen voi toimittaa”. Tämä ei poista velvoitetta olla lääkäriin yhteydessä, jos epäilee väärinkäyttöä. Lääkäriltä voisi ainakin kysyä tarkentavasti: kenelle lääkettä voi toimittaa ja minkälaisin väliajoin?

Paitsi lääkkeiden väärinkäytöstä myös äidin ja anopin lääkeshoidon toteutuksesta lienee syytä olla huolissaan. Eettinen ohje nro X viittaa siihen, että apteekkihenkilökunnan tulee tunnistaa tilanteet, joihin on tarpeellista puuttua henkilön turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistamiseksi sekä tehdä tarvittaessa vanhustensuojeluilmoitus. Olisi hyvä, että kunnan palveluohjaaja tarkistaisi äidin ja anopin lääkeshoidon hoidon tilanteen, jos näyttää ilmeiseltä, että he eivät saa tarvitsemiaan lääkkeitä läheisen toiminnan vuoksi. Apteekista voidaan tämä huoli-ilmoitus/vanhustensuojeluilmoitus tehdä salassapitosäännösten estämättä. Kannattaa selvittää oman kunnan osalta taho (puhelinnumero tai netissä oleva ilmoituslomake), joka ottaa näitä ilmoituksia vastaan.

Herättikö kannanotto ajatuksia tai mielenpiteitä? Lähetä postia neuvottelukunnalle. Ammattieettiselle neuvottelukunnalle voi lähettää kannanottopyyntöjä apteekkitoimintaan liittyvistä eettisistä kysymyksistä: johanna.salimaki@apteekkariliitto.fi. Neuvottelukuntaan kuuluvat TT, yliopistonlehtori **Janne Nikkinen** (puheenjohtaja), farmaseuttinen johtaja **Charlotta Sandler** (pääsihteeri), asiantuntijaproviisori **Johanna Salimäki** (sihteeri), apteekkarit **Sari Eerikäinen**, apteekkarit **Jarkko Suvinen**, proviisori **Satu Rauhala** ja farmaseutti **Kirsi Kotokorpi**.

Lääkäriltä voisi kysyä, voisiko hän katsoa lääkityksen kokonaisuuden ja poistaa reseptilistalta lääkkeet, joita potilas ei itse käytä.

